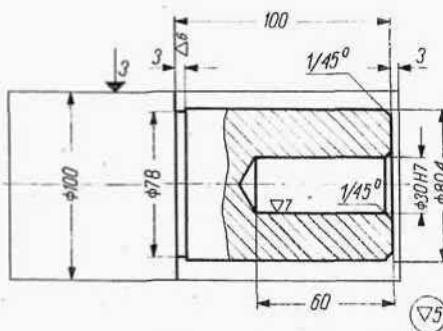

3. Przykład obliczeniowy

Dla operacji i przedmiotu przedstawionego na karcie instrukcyjnej (rys. A/6) należy ustalić normy czasu przygotowawczo-zakończeniowego t_{pz} i czasu jednostkowego t_j . Kolejność zabiegów i warunki skrawania ustalone zostały wstępnie przez technologa-planistę.

Nazwa części:		Nr rys		Nr części		Nr oper.	
Sworzeń				SW.05.17		2	
Nazwa operacji:				Stanowisko TSS 150			
Toczenie							
Lp.	Treść zabiegu	g	p	v	n	i	Pomoce
1	Planować zgrubnie	2	0,4	48	152	1	Uchwyt 3 szczęk samocentrygujący
2	„ wykańczająco	1	0,25	75	238	1	
3	Toczyć zgrubnie z $\varnothing 100$ na $\varnothing 82$	4,5	0,25	42	115	2	
4	Podtoczyć pozostałość materiału przy odsadzeniu	9	0,12r	42	115	1	NNZc—16×25 NNBe—16×25 NNBc—16×25 S20 NNPa—12×20 NWKc—15 NWKc—29,7 NRTc—29,95 NRTc—30H7 Sprawdzian tłocz-kowy $\varnothing 30H7$ Suwmiarka
5	Toczyć wykańcz. z $\varnothing 82$ na $\varnothing 80,4$ z planowaniem odsadzenia	1	0,3	118	460	1	
6	Podtoczyć rowek $3 \times \varnothing 78$		r		460		
7	Wiercić $\varnothing 15 \times 60$		0,18r	29	607		
8	Powiercać $\varnothing 29,7 \times 60$		0,18r	22	238		
9	Fazować otwór $\varnothing 30$ na $1/45^\circ$		r		238		
10	Fazować $\varnothing 80,4$ na $1/45^\circ$		r		238		
11	Rozwiercać wykańczająco $\varnothing 30^{+0,05}$	0,15	0,8r	7	75		
12	Rozwiercać wykańczająco $\varnothing 30H7$	0,04	0,8r	7	75		

Półfabrykat wyjściowy: $\varnothing 100 \times 200$ Materiał 35

Zmiany	Opracował: R.W.	Sprawdził:	Zatwierdził:	Ark. 1/1
--------	-----------------	------------	--------------	----------

Karta instrukcyjna obróbki

Rys. A/6. Karta instrukcyjna obróbki wypełniona dla operacji na tokarce produkcyjnej

Przewidziana tokarka pociągowa TSS 150¹⁾ ma przelot nad łożem $\varnothing$ 220 mm, moc silnika $N_s = 2,2$ kW, 18 prędkości obrotowych wrzeciona n :

1200	953	762	607	460	367	300	238	190
152	115	92	75	60	48	38	29	23

48 posuwów podłużnych (ustawianych trzema rękojeściami):

1,6	1,8	1,9	2,0	2,24	2,4	2,64	2,82
0,8	0,9	0,95	1,0	1,12	1,2	1,32	1,41
0,4	0,45	0,48	0,5	0,56	0,6	0,66	0,70
0,2	0,22	0,24	0,25	0,28	0,3	0,33	0,35
0,1	0,11	0,12	0,125	0,14	0,15	0,165	0,175
0,05	0,056	0,06	0,063	0,07	0,075	0,082	0,088

Wielkości posuwów poprzecznych są równe połowie wielkości posuwów podłużnych. Operacja przewiduje obróbkę przedmiotu z prętów walcowanych $\varnothing$ 100 obciętych na długość 200 mm, co wynika z karty technologicznej i treści poprzedniej operacji (cięcie piętą na odcinki 200 mm).

Przed przystąpieniem do obliczeń i ustalenia warunków skrawania normista powinien zorientować się, który zabieg będzie wymagał największej mocy skrawania i następnie przeliczyć warunki skrawania tego zabiegu i porównać z dysponowaną mocą obrabiarki.

Z analizy technologicznej instrukcji obróbki wynika, że zabieg nr 3 „toczyć zgrubnie z $\varnothing$ 100 na $\varnothing$ 82” będzie wymagał największej mocy skrawania.

Analiza kontrolna wykazuje: $g = \frac{100-82}{2} = 9$ mm; wg tabl. A-10 przy

$g < 15$ i $\varnothing$ 81 ÷ 120: $p = 0,5 \div 1,0$ mm/obr, ale dla noża 16×25 (właściwego dla tej wielkości tokarki) z ostrzem z węglików spiekanych S20 wg tabl. A-11: $p = 0,4 \div 0,55$ mm/obr. Dla średniotwardego materiału (stal 35) przyjmuje się $p = 0,45$ mm/obr.

Z rys. A/4 dla stali $R_m = 65$, $g = 9$ i $p = 0,45$ odczytujemy, że $P_z = 850$ kG oraz że konieczny jest nóż o wymiarach trzonka co najmniej 16×25 a taki stosuje się na tej tokarce.

Z tabl. A-14 dla noża z ostrzem z węglików spiekanych S10 przy wartościach $g = 8$ i $p = 0,4 \div 0,5$ wypada $v = 140 \div 135$ m/min, więc dla $p = 0,45$, średnio $v = 137$ m/min. Biorąc dla stali 35 współczynnik $K_M = 1,15$ i wg tabl. A-1 dla noża zdzieraka wygiętego z ostrzem z węglików spiekanych S20— $K_N = 0,65$ otrzymujemy

$$v = 135 \cdot 1,15 \cdot 0,65 = 102 \text{ m/min}$$

według rys. A/5, przy $P_z = 850$ i $v = 102$ potrzebna moc $N_s = 18$ kW, czyli niemal 8-krotnie przekracza moc tokarki TSS 150 (równą 2,2 kW). W tych warunkach należy zrezygnować z noża z ostrzem z węglików spiekanych i toczyć nożem ze stali szybko tnącej, a nadto obróbkę zaplanować w dwu przejściach ($g = 4,5$ mm) i być może znacznie obniżyć wielkość posuwu.

W jakim stopniu należy zmniejszyć posuw, można obliczyć prowizorycznie w sposób następujący. Zastosowanie noża ze stali szybko tnącej umożliwia zmniejszenie szybkości przeciętnie 3 ÷ 4 razy: zmniejszając nadto głębokość skrawania 2 razy (z $g = 9$ na $g = 4,5$) wypadnie zmniejszyć posuw $\frac{8}{3 \times 2} = 1,33$ razy, czyli

zamiast $p = 0,45$ należy przyjąć $p = \frac{0,45}{1,33} \approx 0,33$ mm/obr.

¹⁾ Typ obecnie nie produkowany.

Ponowne przeprowadzenie obliczeń sprawdzających dla stali 35 obrabianej nożem zdzierakiem wygiętym ze stali szybko tnącej (skrót SS) przy $g = 4,5$ i $p = 0,33$ daje:

$$v = 40 \cdot 1,15 \cdot 0,85 = 39 \text{ m/min}, \quad \text{a więc} \quad n = \frac{39 \cdot 1000}{\pi \cdot 100} = 110$$

Przyjęto $n = 115$, co daje przy $\phi 100 - v = 41 \text{ m/min}$. Wg rys. A/5 dla $v = 41$ i $P_z = 320 \text{ kG}$ (przy $g = 4,5$ i $p = 0,33$) jest $N_s = 2,9 \text{ kW}$, a zatem należy posuw zmniejszyć jeszcze o $\frac{2,9}{2,2} = 1,3$ razy. Ostatecznie przyjęto $p = \frac{0,33}{1,3} = 0,25$. Okazuje się więc, że dopuszczalny przekrój warstwy skrawanej przy obróbce stali 35 nożami ze stali szybko tnącej na tokarce TSS 150 wynosi $f_{dop} = gp = 4,5 \cdot 0,25 = 1,1 \text{ mm}^2$. W takim razie tylko przy obróbce wykańczającej można zastosować noże z węglików spiekanych i to przy przekroju warstwy skrawanej ok. $3 \div 4$ -krotnie mniejszym (tyle razy, ile razy wzrasta szybkość), a więc równym $0,25 - 0,3 \text{ mm}^2$. Do obróbki zgrubnej trzeba zastosować noże ze stali szybko tnącej.

Po zorientowaniu się w możliwościach (pod względem wydajności) danej tokarki ustala się warunki skrawania dla poszczególnych zabiegów i oblicza się czasy główne (skorygowawszy uprzednio rodzaj materiału ostrza noża zdzieraka wygiętego, zaplanowanego przez technologa-planistę, z „S20” na „SW18”).

Obliczenia czasów głównych i parametrów skrawania przeprowadza się bezpośrednio na karcie normowania czasu (rys. A/7).

Obliczanie czasów głównych t_g

Zabieg 1. Planować zgrubnie czoło $\phi 100$ (nóż zdzierak wygięty).

a) Długość L (tabl. A-3, szkic a): przy $g = 2$, $\alpha = 45^\circ$, wartość $l_d + l_w = 3,5$; przy $D_1 = 0$, $L = \frac{100}{2} + 3,5 = 53,5 \text{ mm}$.

b) Posuw p (tabl. A-10) przy $g \leq 5$ i $\phi 81 \div 120$, posuw $p = 1 \div 1,6$; wobec $f_{dop} = 1 \text{ mm}^2$ wypada jednak przyjąć ostatecznie $p = 0,4 \text{ mm/obr}$ (taki posuw jest w charakterystyce tokarki).

c) Szybkość v (tabl. A-14): przy $g = 2$, $p = 0,4$ i nożu SW18 szybkość $v = 46 \text{ m/min}$ (bez chłodzenia). Dla stali 35 $K_M = 1,15$; wg tabl. A-3 przy $D_1 = 0$, $K_N = 1,0$, zatem $v = 46 \cdot 1,15 \cdot 1,0 = 53 \text{ m/min}$ (sprawdzenie mocy wykazuje $N_s = 2 \text{ kW}$).

d) prędkość obrotowa: $n = \frac{1000v}{\pi D} = 318 \frac{v}{D} = \frac{318 \cdot 53}{100} = 169$ przyjęto 152 obr/min .

Przyjęto inną prędkość obrotową nie wyliczoną ze wzoru, więc rzeczywista szybkość skrawania będzie równa

$$v = \frac{\pi D n}{1000} = \frac{3,14 \cdot 100 \cdot 152}{1000} = 47,7 \text{ m/min}$$

W dalszych rozważaniach nie będzie podawane przeliczenie szybkości skrawania wg powyższego wzoru, lecz będą podawane gotowe wyniki tego przeliczenia w karcie instrukcyjnej.

Lp.	Składniki normy i czasu	Nr op.		Przedmiot	Nr op.
		1	2		
1	Czas maszynowy t_m			Materiał 35 ułde. M_B $R_m = 55-65 \text{ kg/mm}^2$ Łącznie 12 kG $\rho_m = 7,8$	SW. 05.47 Obrabiałki
2	" ręczny t_r				
3	Czas główny t_g				
4	" pomocniczy t_p				
5	Czas naliczania t_n			L.p. Czynności przygotowawcze N_{op}	Nr op.
6	" obł. tech... $\% t_g \cdot t_n$			Zestawienie czasów work. 2/2	
7	" org... $\% t_m \cdot t_{org}$				
8	" fizjol... $\% t_m \cdot t_{fz}$				
9	Czas jednostkowy t_j			Czas przygot. - zakońc. t_{pz}	
		Wielkości kalkulacji		Czas główny	
Lp.	Treść zabiegu	Pomoc do obróbki		Czas pomocnicze	
		Do materiału przedmiotu (narzędzia)	Narzędzie	Sprawa- dian	
1	Planowanie zgrubienia	Wymiar 3-miark φ 250	NNZC		
2	" wykańczające		NNZC		
3	Scosyć zgrubienie z φ 160 na φ 82		NNZC		
4	Podłożenie porobitki ma- teriału przy odstawieniu		NNBE		
5	Termyfikacja zgrubienia na 80,4 z planow. odstawienia		NNBC-S20		
6	Podłożenie rowek 3 x φ 78		NNPa		
7	Wiercić φ 15 x 60		NWKC		
8	Powiercić φ 29,7 x 60		NWKC		
		Data	Podpis	Sprawdzenie mocy wyg. zabiegu 3: $q = 4,5$, $p = 0,25$, przy sła 35 ($R_m = 65 \text{ kg/mm}^2$) $g_2 = 250 \text{ kG}$ przy $n = 145$ wypadka $v = 41 \text{ m/min}$ i $N_S = 2,0 \text{ kW}$	
		Opracował	1.12.57	Arkusze	2
		Sprawdził		Arkusze	1
		Zatwierdził			

Rys. A/7a. Karta normowania czasu dla operacji tocenia podanej w karcie instrukcyjnej na rys. A/6. Arkusz 1

e) Czas główny:

$$t_g = \frac{L}{np} = \frac{53,5}{152 \cdot 0,4} = 0,88 \text{ min}$$

Zabieg 2. Planować wykańczająco czolo $\varnothing 100$ (nóż z zabiegu 1)

a) Długość L (tabl. A-3 szkic a): $g = 1$; przy $\kappa = 45^\circ$, wartość $l_d + l_w = 2,5$, zatem przy $D_1 = 0$: $L = \frac{100}{2} + 2,5 = 52,5 \text{ mm}$.

b) Posuw p (tabl. A-13): przy chropowatości $\nabla 5$, stali $R_m \leq 65 \text{ kG/mm}^2$ i nożu „SS”, posuw $p = 0,30 \div 0,20 \text{ mm/obr}$; przyjęto $p = 0,25 \text{ mm/obr}$.

c) Szybkość v (tabl. A-14) przy $g = 1$, $p = 0,25$ i nożu SW18 szybkość $v = 61 \text{ m/min}$, wykorzystując współczynniki K_M i K_N z zabiegu 1 otrzymujemy: $v = 61 \cdot 1,15 \cdot 1,0 = 70 \text{ m/min}$.

d) Prędkość obrotowa

$$n = \frac{318 \cdot 70}{100} = 223, \text{ przyjęto } 238 \text{ obr/min}$$

e) Czas główny

$$t_g = \frac{52,5}{238 \cdot 0,25} = 0,88 \text{ min}$$

Zabieg 3. Toczyć zgrubnie z $\varnothing 100$ na $\varnothing 82$ w 2-przejęściach (nóż z zabiegu 1).

a) Długość L (tabl. A-1, szkic d): dla $g = 4,5$ i $\kappa = 45^\circ$ dla pierwszego przejścia $l_1 = 100 - 4,5 = 95,5 \text{ mm}$, $l_d = 5$, zatem $L_1 = 95,5 + 5 = 100,5 \text{ mm}$, dla drugiego przejścia $l_2 = l_1 - 4,5 = 95,5 - 4,5 = 91 \text{ mm}$, $L_2 = 91 + 5 = 96 \text{ mm}$, praktycznie wystarcza przyjąć $L = L_1 = L_2 = 100,5 \text{ mm}$.

b) Zgodnie ze wstępną analizą mocy skrawania przy $g = 4,5 \text{ mm}$ dopuszczalny posuw $p = 0,25 \text{ mm/obr}$, i taki jest w charakterystyce tokarki, nadto $v = 39 \text{ m/min}$.

c) Prędkość obrotowa

$$n = \frac{318 \cdot 39}{100} = 124 \text{ obr/min, przyjęto } n = 115 \text{ obr/min}$$

d) Czas główny

$$t_g = \frac{100,5}{115 \cdot 0,25} \cdot 2 = 7,0 \text{ min}$$

Zabieg 4. Podtaczać pozostałość przy odsadzeniu (nóż boczny z SW18).

a) Długość L (tabl. A-1, szkic e): przy $g = 9 \text{ mm}$, $l_d = 1,5 \text{ mm}$, $l = 8,5 \text{ mm}$ (pozostawiając $0,5 \text{ mm}$ na wykończenie) $L = 8,5 + 1,5 = 10 \text{ mm}$.

b) Posuw ręczny: $p \approx 0,12 \text{ mm/obr}$ (o połowę mniejszy niż w zabiegu 3, bo głębokość g 2 razy większa = 9 mm).

c) Prędkość obrotowa: nie zmieniona $n = 115 \text{ obr/min}$.

d) Czas główny:

$$t_g = \frac{10}{115 \cdot 0,12} = 0,73 \text{ min}$$

Zabieg 5. *Toczyć wykańczająco pod szlifowanie z $\varnothing 82$ na $\varnothing 80,4$ z chropowatością $\nabla 5$ oraz planować odsadzenie $\varnothing 100$ na gotowo (nóż bocian wygięty z ostrzem z węglików spiekanych S10).*

a) Długość L (tabl. A-2 rys. c): dla dokładności 11 klasy ISA $i_w = 1$, $i_p = 1$; przy $g = 1$ wartość $l_d + l_w = 1$, oraz $l_p = 5$, $L = (100 + \frac{100-80}{2}) + 1 + 5 = 116 \text{ mm}$.

b) Posuw p (tabl. A-13): przy chropowatości $\nabla 5$, stali o $R_m \leq 65 \text{ kG/mm}^2$ i dla noża z węglików spiekanych $p = 0,35 \div 0,30$; przyjęto $p = 0,30 \text{ mm/obr}$ (przy planowaniu – posuw ręczny).

c) Szybkość v (tabl. A-14): przy $g = 1$, $p = 0,30$ dla noża nakładanego węglikiem spiekany S10 $v = 200 \text{ m/min}$; wykorzystując znaleziony już $K_M = 1,15$ i wypadający dla noża-bociana wygiętego o ostrzu S20 – współczynnik $K_N = 0,60$ będzie

$$v = 200 \cdot 1,15 \cdot 0,60 = 138 \text{ m/min}$$

(sprawdzając moc skrawania za pomocą wykresów na rys. A/4 i A/5 uzyskuje się: $N_s = 2 \text{ kW}$).

d) Prędkość obrotowa

$$n = \frac{318 \cdot 138}{82} = 540, \text{ przyjęto } 460 \text{ obr/min}$$

e) Czas główny

$$t_g = \frac{116}{460 \cdot 0,3} = 0,84 \text{ min}$$

Zabieg 6. *Podtaczać rowek $3 \times \varnothing 78$ (nóż przecinak lewy z SW7Mo).*

a) Tabl. A-5, szkic a: czas wykonania t_w wg tabl. A-37 dla $D = \text{do } 100$ i $l = \text{do } 2 \text{ mm}$ będzie $t_w = 0,45 \text{ min}$.

Zabieg 7. *Wiercić otwór $\varnothing 15 \times 50$ (wiertło kręte z SW7Mo).*

a) Długość L (tabl. A-9, szkic 1a:) $l_d = 0,3 \cdot 15 = 4,5$, $L = 60 + 4,5 = 64,5 \text{ mm}$.

b) Szybkość v (tabl. A-31): przy wierceniu otworu $\varnothing 16$ w stali 35: $p = 0,18 \text{ mm/obr}$, $v = 27 \text{ m/min}$.

c) Prędkość obrotowa

$$n = \frac{318 \cdot 27}{15} = 570, \text{ przyjęto } n = 607 \text{ obr/min}$$

d) Czas główny (ręczny)

$$t_g = \frac{64,5}{607 \cdot 0,18} = 0,59 \text{ min}$$

Zabieg 8. Wiercić wtórnie $\varnothing 29,7 \times 60$ (wierćło kręte z SW7Mo).

- a) Długość L (tabl. A-9, szkic 2a): $l_d = 0,2 \cdot 30 = 6$, $L = 60 + 6 = 66$ mm.
 b) Szybkość v (tabl. A-32): przy wierceniu otworu $\varnothing 30$ w stali 35: $p = 0,40$ mm/obr., $v = 23$ m/min.
 c) Prędkość obrotowa

$$n = \frac{318 \cdot 23}{30} = 244, \text{ przyjęto } 238 \text{ obr/min}$$

- d) Czas główny (ręczny)

$$t_g = \frac{66}{238 \cdot 0,18} = 1,54 \text{ min}$$

Zabieg 9. Fazować otwór $\varnothing 29,7$ na $1/45^\circ$ (nożem z zabiegu 1).

- a) Tabl. A-5, szkic 4b, czas wykonania t_w wg tabl. A-36: dla $D = \frac{1}{2}$ do 50, $l =$ do 1,5 będzie $t_w = 0,25$ min.

Zabieg 10. Fazować walek $\varnothing 80,4$ na $1/45^\circ$ (nożem z zabiegu 1).

- a) Tabl. A-5, szkic 4a, czas wykonania t_w wg tabl. A-36: dla $D =$ do 100, $l = 1,5$ będzie $t_w = 0,30$ min.

Zabieg 11. Rozwiercać wykańczając otwór $\varnothing 30$ z niedomiarem $0,05$ mm na głębokość 60 mm.

- a) Długość L (tabl. A-9, szkic 4a): $l_d = 1$, $L = 60 + 1 = 61$ mm.
 b) Szybkość v (tabl. A-34) przy rozwiercaniu otworu $\varnothing 30$ w stali 35: $p = 0,8$ mm/obr., $v = 8$ m/min.
 c) Prędkość obrotowa

$$n = \frac{318 \cdot 8}{30} = 85, \text{ przyjęto } 75 \text{ obr/min}$$

- d) Czas główny

$$t_g = \frac{61}{75 \cdot 0,8} = 1,01 \text{ min}$$

Zabieg 12. Rozwiercać otwór 30H7 wykańczając na wymiar.

- a) Długość L (tabl. A-9, szkic 4a): $l_d = 1$, $L = 61$ mm.
 b) Szybkość v (tabl. A-35): dla $D = 30$ przy obróbce stali 35: $p = 0,8$ mm/obr., $v = 7$ m/min.
 c) Prędkość obrotowa jak w zabiegu 11: $n = 75$ obr/min
 d) Czas główny jak w zabiegu 11: $t_g = 1,01$ min.

Po ustaleniu warunków skrawania i obliczeniu czasów głównych poszczególnych zabiegów dalszą czynnością obliczeniową normisty przeprowadzaną bezpośrednio na karcie normowania czasu obróbki jest określenie czasów przygotowawczo-zakończeniowych t_{pz} i pomocniczych t_p , a następnie przeprowadzenie obliczeń wynikowych czasu jednostkowego t_j .

Obliczenie czasów pomocniczych t_p **Zabieg 1:**

a) mocowanie w uchwycie kluczowym 3-szczękowym, dla $\varnothing 100 \times 200$, masa ok. 12 kg, uchwyt $\varnothing 250$, powierzchnia zamocowana surowa (tabl. A-41 poz. 15)	— 0,70 min
b) czas t_p związany z przejściem (tabl. A-44 poz. 1)	— 0,16 min
c) czas t_p na zmianę posuwu (tabl. A-45 poz. 4)	— 0,06 min
d) czas t_p na zmianę obrotów (tabl. A-45 poz. 1)	— 0,06 min
e) czas t_p na uruchomienie pompki chłodziwa i jej wyłączenie (tabl. A-45 poz. 16)	— 0,06 min
	<hr/> 1,04 min

Zabieg 2:

a) czas t_p związany z przejściem (z ustawieniem noża wg skali — tabl. A-44 poz. 1)	— 0,16 min
b) czas t_p na zmianę posuwu, prędkości obrotowej $0,06 + 0,06$	— 0,12 min
	<hr/> 0,28 min

Zabieg 3:

a) czas t_p związany z przejściem (tabl. A-44 poz. 4)	— 0,60 min
b) czas t_p na zmianę posuwu i prędkości obrotowej oraz włączenie i wyłączenie chłodziwa: $0,06 + 0,06 + 0,06$	— 0,18 min
	<hr/> 0,78 min

Zabieg 4:

a) czas t_p związany z przejściem (tabl. A-44 poz. 1)	— 0,16 min
b) czas t_p na obrót imaka 4-nożowego (nóż boczny odsadzony — tabl. A-45 poz. 6)	— 0,08 min
	<hr/> 0,24 min

Zabieg 5:

a) czas t_p związany z przejściem (tabl. A-44 poz. 7)	— 0,54 min
b) czas t_p na zmianę posuwu, prędkości obrotowej i na obrót imaka (nóż bocian wygięty): $0,06 + 0,06 + 0,08$	— 0,20 min
c) pomiar długości 100 mm suwmiarką (tabl. A-46 poz. 5)	— 0,16 min
	<hr/> 0,90 min

Zabieg 6:

a) czas t_p na obrót imaka 4-nożowego (nóż zacinak lewy — tabl. A-45 poz. 6)	— 0,08 min
(czas t_p związany z przejściem — w czasie $t_w = t_r = 0,45$ min)	

Zabieg 7:

a) czas t_p związany z przejściem (tabl. A-44 poz. 44)	— 0,28 min
b) czas t_p na zmianę prędkości obrotowej	— 0,06 min
c) czas t_p na zmianę narzędzia w tulei przesuwnej konika (tabl. A-45 poz. 11)	— 0,25 min
d) czas t_p na otwarcie i zamknięcie strumienia chłodziwa (tabl. A-45 poz. 16)	— 0,06 min
	<hr/> 0,65 min

Zabieg 8:

a) czas t_p związany z przejściem (tabl. A-44 poz. 45)	— 0,20 min
b) czas t_p na zmianę obrotów i narzędzia w tulei przesuwnej konika:	— 0,31 min
0,06 + 0,25	— 0,12 min
c) czas t_p na oczyszczenie otworu z wiórów (tabl. A-45 poz. 23)	— 0,63 min
	<hr/> 0,63 min

Zabieg 9:

a) czas t_p na obrót imaka 4-nożowego (nóż zdzierak wygięty — tabl. A-45 poz. 6)	— 0,08 min
(czas t_p związany z przejściem — w czasie $t_w = t_r = 0,25$)	

Zabieg 10:

(czas t_p związany z przejściem — w czasie $t_w = t_r = 0,30$)

Zabieg 11:

a) czas t_p związany z przejściem (tabl. A-44 poz. 46)	— 0,22 min
b) czas t_p na zmianę narzędzia w tulei przesuwnej konika i prędkości obrotowej 0,25 + 0,06	— 0,31 min
	<hr/> 0,53 min

Zabieg 12:

a) czas t_p związany z przejściem (tabl. A-44 poz. 46)	— 0,22 min
b) czas t_p na zmianę narzędzia w tulei przesuwnej	— 0,25 min
c) czas t_p na pomiar kontrolny co piątej sztuki:	
sprawdzianem tłoczkowym (tabl. A-46 poz. 25): $\frac{0,22}{5}$	— 0,04 min
	<hr/> 0,51 min

Obliczenie czasu przygotowawczo-zakończeniowego t_{pz}

(wg tabl. A-40)

a) czynności organizacyjne (poz. 1)	— 10 min
b) pójście do rozdzielni robót (poz. 22)	— 4 min
c) uzbrojenie tokarki do obróbki 1-nym nożem (poz. 3)	— 7 min
dodatek czasu na: — założenie pozostałych 3 noży (poz. 10: 3×3 min)	— 9 min
— przesunięcie konika (poz. 16)	— 1 min
— ustawienie pierwszego zderzaka (poz. 20)	— 1 min
	<hr/> 18 min
	— 18 min
	<hr/> razem 32 min

Zestawienie czasów dokonane na arkuszu 2/2 karty normowania czasów (rys. A/7 b) nie wymaga wyjaśnień.

Czas uzupełniający t_u dla robót tokarskich może być przyjęty jako 12% czasu wykonania t_w .

Jeśli chodzi o czas uzupełniający obliczany względem czasu przygotowawczo-zakończeniowego, to tu może być brany pod uwagę jedynie czas potrzeb fizjolo-

gicznych, t_f (ok. 4% czasu t_{pz}), ale zgodnie z przyjętym w Polsce schematem obliczeń, dodatek ten zostaje uwzględniony sumarycznie w t_u liczonym względem t_w .

W wyniku obliczeń dla operacji określonej w instrukcji roboczej (rys. A/6) wypadną następujące wielkości norm czasowych

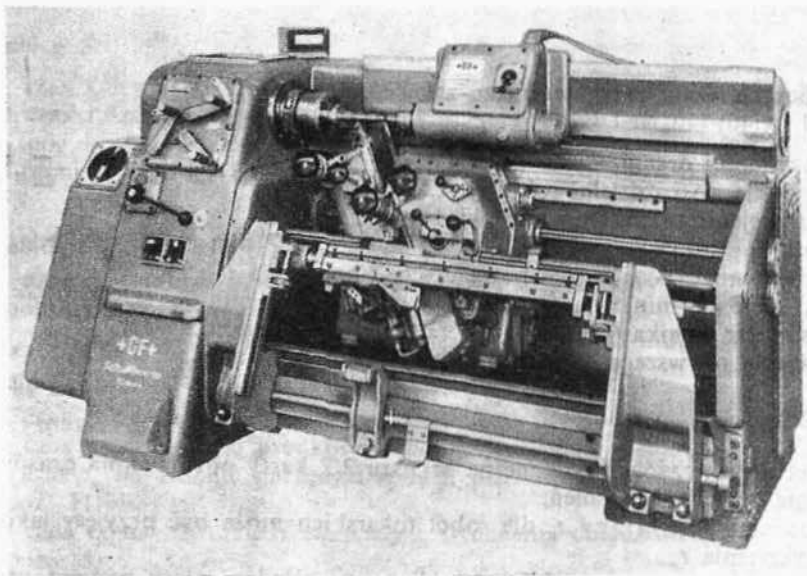
$$t_{pz} = 32 \text{ min}, \quad t_f = 24 \text{ min}$$

Dopiero po określeniu tych wielkości przez normistę może być ostatecznie wypełniona karta instrukcyjna, jeśli chodzi o warunki skrawania. Oczywiście całe przedstawione omówienie sposobu ustalenia warunków skrawania oraz wyznaczenia czasów t_p i t_{pz} miało na celu jedynie wyjaśnienie, na jakiej podstawie i przy pomocy jakiego rozumowania została wypełniona karta normowania czasu operacji na rys. A/7 a i b. W rzeczywistości całość obliczeń przeprowadza się bezpośrednio na karcie normowania czasów. Również do tej operacji należałoby wybrać tokarkę większej mocy np. typu TUB 32 produkowaną przez Z.M. Tarnów o mocy 6 kW i mającą wysokie prędkości obrotowe.

II. Normowanie czasu robót na tokarkach kopiowych

1. Uwagi ogólne

Tokarki kopiowe mają zazwyczaj hydrauliczne sterowanie suportu kopiowego. Taką konstrukcję mają polskie produkcyjne tokarki kopiowe TGC 8/12 oraz normalne tokarki uniwersalne i produkcyjne, wyposażone w kopiały hydrauliczne typu TKB 12. Poza najbardziej popularnymi specjalnymi tokarkami kopiowymi firmy szwajcarskiej G. Fischer typu KDM-7, 11, 18 i 28 (rys. A/8) można obecnie spotkać bardzo dużą ilość innych tokarek kopiowych o podobnej konstrukcji.

Rys. A/8. Tokarka kopiowa typu KDM 11/70 firmy Georg Fischer w Schaffhausen (Szwajcaria)